

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

talált elhelyezkedésre, a szolgáltatásokban pedig 41,7%-a. Az 1960–75-ig terjedő időszakban az iparban foglalkoztatottak aránya — az erőteljes termelésnövekedés ellenére is — csak 42,6%-ra emelkedett. 1980-ra az OECD tanulmánya szerint az iparban foglalkoztatottak aránya 41,3%-ra csökken, ugyanakkor a szolgáltatásokban foglalkoztatottaké 52,3%-ra emelkedik.

Az EGK-hoz tartozó országok *mezőgazdasági haszonterülete* összterületük 61,4%-át alkotja. Ez az arány az egyes országok viszonylatában nagy eltéréseket mutat. Így Belgiumban 51,7%, Dániában 68,4%, Franciaországban 59,2%, Írországon 68,7%, Olaszországban 58,1%, Luxemburgban 51,4%, Hollandiában 57,8%, az NSZK-ban 54,2%, Angliában 76,8%. A szántóterület az összes mezőgazdasági területnek az 50%-át teszi ki. Ez az egyes országok viszonylatában a dániai 9,1%-tól egészen az írországi 75%-ig ingadozik. Az erdőterület az összterületnek 21%-át alkotja, amely az írországi 4,1%-tól a luxemburgi 35%-ig terjed.

100 hektár mezőgazdasági haszonterületre az EGK-országokban 4,7 traktor jut. Legnagyobb a *traktorellátottság* az NSZK-ban, ahol ez a mutató 10,6-et tesz ki, utána következik Hollandia 6,2-del, Luxemburg 6,4-del és legalacsonyabb Írország 2,1, illetve Anglia

2,3-del. A 100 hektár gabonavetésterületre vetített gabonakombójának száma az EGK viszonylatában 1,8. Ebben a tekintetben az első helyet Luxemburg foglalja el 4,4-del, utána az NSZK következik 3,3-del, majd a sort Olaszország zárja, 0,5-del.

Az EGK egészében az egy hektárra jutó *műtrágya-felhasználás* a következőképpen alakul: nitrogén 57, foszfor 50, káli 45 kg.

A legfontosabb mezőgazdasági növények hektáronkénti *terméshozama* az alábbi: búza 38,2 q (a legnagyobb a búza terméshozama Hollandiában, ahol 52,6 és Belgiumban, ahol 50 q volt, míg a legalacsonyabb Olaszországban 24,9 és Luxemburgban 32 q/ha-os értékkel.

A burgonya terméshozama az egyes országok viszonylatában az olaszországi 162 q/ha és a hollandiai 368 q/ha között ingadozik. Az EGK egészében véve a hektáronkénti cukorrépáhozam 427 q, a takarmányrépa hozama pedig 653 q. Az egyes mezőgazdasági termékekből való *önellátottság* mértéke az EGK egészében a következőképpen alakul: gabonafélék 95%, burgonya 100%, cukor 91%, friss gyümölcs 93%, vaj 93%, tojás 100%, marhahús 100%, sertéshús 100%.

S. Leölkes Lajos dr.

VITA AZ ÉLELMISZER-TERMELÉS REGIONÁLIS FEJLESZTÉSÉNEK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEIRŐL¹

A vitaülést Márton János kandi-dátus, az Agrárgazdasági Kutató Intézet igazgatója nyitotta meg. Vázolta a mezőgazdasági termelés területi kuta-

¹A cikk a Magyar Agrártudományi Egyesület Agrárgazdasági Társaságának 1976. november 19-én tartott vitaüléséről tájékoztat.

tásának, tervezésének szükségességét, főbb *problémáit*, az eddig végzett kutatások néhány *eredményét*, az elmélet és a gyakorlat *ellentmondásait*. Rámutatott, hogy a mezőgazdaság és az élelmiszeripar területi elhelyezésének vizsgálata hazánkban meglehetősen *szétesetten*, több kisebb-nagyobb intézetben, nem egyértelműen megfogalmazott célok felé haladva folyt. A koordinálatlanság szükségzerű következménye, hogy több elméleti eredmény mutatható fel, mint ami gyakorlatilag hasznosításra

került, a
zet javu

A teri
tényező
nem volt
vonat, sa
ra, tudat
szonylag

Nagy
nyek gy
mozdítás
ket bef
felelősség
megterem

Balogh
vezető,
kutató I
sok előzm
si módsze
latok főb
a jövő fo
A kutatás
„hogy a
kezetátal
illetve az
fogva első
céljait sz
ként egy-
telepítési
intézetben
termelés t
zó kutatás

A fejles
telepítési
lölése, a
a település
zók csoport
vábbá an
a mezőga
területi eg
súly”, a l
felfogását
leges kuta
hanem má
sa és kijel
megszervez

A mezőg

került, az utóbbi időben azonban a helyzet javuló.

A területi kutatások fejlődését több tényező gátolta. A legfontosabb, hogy nem volt határozottan megjelölt irányvonal, s a különféle feladatok megoldására, tudományos megválaszolására viszonylag rövid idő állt rendelkezésre.

Nagy probléma a kutatási eredmények gyakorlati hasznosításának előmozdítása, s ennek során az eredményeket befogadó gyakorlati szakemberek *felelősségére, a befogadás feltételeinek megteremtésére* hívta fel a figyelmet.

A KORREFERÁTUMOK

Balogh Sándor kandidátus, osztályvezető, az Élelmiszeripari Gazdaságtudományi Intézetben folyó területi kutatások előzményeit, az alkalmazott kutatási módszereket, a jelenleg folyó munkálatok főbb irányait, céljait, valamint a jövő fontosabb feladatait ismertette. A kutatásokat rendkívül nehezítette az, „hogy a mezőgazdasági termelés szerkezetátalakítása nem volt elég kutatott, illetve az elért eredmények jellegüknél fogva elsősorban nem az élelmiszeripar céljait szolgálták”. Ezért időszakonként egy-egy élelmiszeripari objektum telepítési helyének kijelölése előtt — az intézetben is végeztek a mezőgazdasági termelés területi problémáira vonatkozó kutatási munkákat.

A fejlesztés differenciálása, a döntő telepítési tényezők súlyának megjelölése, a telepítési hely kiválasztása, a településnél figyelembe veendő tényezők csoportosítása, rendszerezése, továbbá annak figyelembevétele, hogy a mezőgazdaság és az élelmiszeripar területi egyensúlya „dinamikus egyensúly”, a problémák *rendszereszméletű* felfogását követeli meg, nemcsak a tényleges kutatómunka végzése közben, hanem már a feladatok megfogalmazása és kijelölése, illetve a kutatómunka megszervezése során is.

A mezőgazdasági termelés regionális

problémáit a *termelői árrendszer fejlődése* szempontjából elemezte Csepely-Knorr András, az Agrárgazdasági Kutató Intézet főosztályvezetője. Hangsúlyozta, hogy egyrészt „mezőgazdasági nagyüzemeink elsősorban a mezőgazdasági termékeken belüli árárváltozásokat érzékelték”, amelyek ugyan bizonyos mértékben kedvezően hatottak a természeti adottságoknak megfelelő termelési szerkezet kialakítására, de lényeges változást — különösen a kedvezőtlen adottságú területeken — nem eredményeztek. Igaz, hogy az árrendszer önmagában nem, csak külön preferenciák beépítésével képes a helyes térbeni termelési orientációra (illetve az orientációt kiváltó anyagi érdekeltség megteremtésére). „A jövő árképzése során — a korreferens megítélése szerint — elképzelhető, hogy a föld, mint sajátos termelési tényező a mezőgazdaságban földjáradék formájában az árakba beépítésre kerüljön”, ami egyrészt „növelné a földdel való gazdálkodás hatékonyságát, másrészt erőteljesebben hatna az árárványok kialakítására”.

A mezőgazdasági termelés tervezésének néhány általános és területi kérdését, *módszerét, a jövőbeni* tennivalók fontosabb vonásait vázolták korreferátumukban Csete László és Szűcs István kandidátusok, a MÉM STAGEK főigazgatóhelyettese, illetve osztályvezetője, akik az előzmények rövid, rendszerezett áttekintése után hangsúlyozták a területi tervezés helyét a mezőgazdaság *komplex tervezési rendszerében*, vázolták a kidolgozott tervezési eljárás és módszer fontosabb jellemzőit, s rámutattak a *megvalósítás* általános *feltételeire*.

A mezőgazdaság területi tervezése csak egy olyan komplex tervezési rendszer szerves részeként kezelhető, amelyben a *termelőerők* adott színvonala és a *termelési viszonyok* mai körülményei kifejeződnek. Ilyen rendszer kidolgozására a MÉM STAGEK Gazdaság-

elemző Igazgatóságán már több év óta határozott tevékenység folyik, melynek néhány eredménye már kézzelfogható. Vállalati, ágazatfejlesztési és szektor-modellek kerültek kidolgozásra, s lényegében a területi tervezési eljárás, valamint az időhorizont bekapcsolása, majd a rendszer egybeforrasztása van hátra.

A korreferátum kiemelte a mezőgazdasági termelés tervezési rendszerének általános jellemzőit, az ökonometriai megalapozottságot, a folyamatszerű, komplex rendezettséget, a gyors bonyolíthatóságot, a megismételhetőséget stb.

A javasolt módszer a népgazdasági szükségletekből indul ki, s a térben differenciáltan rendelkezésre álló erőforrások és a termelés közötti legkedvezőbb összhang kialakítását a társadalmi hatékonyság kritériuma mellett kívánja elérni.

Az elhelyezés három lépcsőben, makro-, mezzo- és vállalati (társulási, kombinát, vagy egyesületi) szinten történik, az eltérő termőhelyi adottságok mindvégig azonos minőségi értelmezése mellett. Foglalkozik az eljárás az élelmiszeripar területi elhelyezéséből adódó problémákkal, a nyersanyagtermelés, a késztermék-forgalmazás vezérfonalán keresztül az infrastruktúrával is.

Enyedi György, a tudományok doktora, az MTA Földrajztudományi Kutató Intézetének igazgatóhelyettese, a mezőgazdaság területi fejlesztését a falusi fejlesztés problémakörével összefüggésben elemezte. Rámutatott az agrárfejlődés és a falusi fejlesztés szükségszerű összhangjára, a gazdaság szervezete, szerkezete és környezete közötti kölcsönhatásra, s az ezek érvényesülését akadályozó tényezőkre.

A mezőgazdaság műszaki fejlődése előtérbe helyezte az infrastruktúrát, a mezőgazdasági munkaerő minőségi ismérveit, ez pedig megnövelte a falusi település iránti igényeket. „A mezőgazdaság tehát fokozottan infrastruktúra-érzékeny vált anélkül, hogy a falusi

térképek infrastrukturális fejlettségét lényegesen befolyásolni tudta volna.”

Az élelmiszer-termelés regionális fejlesztésének és a külföldi eredmények adaptálásának kérdéseit — NSZK-beli példák alapján — elemezte Kállay Miklós, az AGROINFORM tudományos főmunkatársa. Elmondta, hogy a külföldi tapasztalatok szerint a régiók mezőgazdasági elhatárolása általában négy tényezőcsoport alapján valósítható meg. Ezek: a terület fizikai-földrajzi adottságai, a kultúrművények művelésének és a háziállatok tartásának nagyságrendje, a területhasznosítási és üzemi szerkezeti adottságok és a terület településrendszere.

A területi kutatások komplexitásának szükségességére világított rá Kovács Kálmán, az Agrárgazdasági Kutató Intézet tudományos osztályvezetője, s a legfontosabb természeti és társadalmi tényezőket, valamint ezek térbeni és időbeni mozgását olyan zárt, logikai rendszerbe foglalta, amely elősegíti különböző szintű összefüggések megítélését. Az erőforrásokat elsődleges és másodlagos csoportra bontja, aszerint, hogy azok a természet által adott, vagy a társadalom által előállított formában szolgálják-e a társadalom termelőtevékenységét.

„A gazdasági tényezők és folyamatok összefüggése minden körülhatárolt gazdasági egységben az erőforrások és a felhasználás egyensúlyának kérdését veti fel”. Ez az egyensúly a legritkább esetben áll fenn. A megteremtésére irányuló emberi erőfeszítések során a „területi egységek belső összefüggésének komplex megközelítését”, valamint a „területi egységek közötti összefüggések érvényesítését” kell szem előtt tartani, ami viszont a területfejlesztési kutatások valamilyen szervezeti központosítását, „ilyen központ létrehozását” teszi szükségessé.

A területi statisztikai információs rendszer minőségének további javítása az élelmiszer-gazdaság területi tervezé-

sének egy-
Tibor, a
ta: „Fok
mény a
leti terv
impulzus
és a terü

Ezen-
tisztikai
szik kiel
— elsős
kutatási
ges — a
statisztik
tani, illet
tességgel

„Anna
felhaszná
tájékozta
tokra vor
mációkat
statisztika
ványban

Az Ag
ben az e
munkárol
menet kö
számolt k
nyos osz
tudomán
bakat a

— „a
tait eredm
nek megf

— a te
határolja
szerkezet

— a t
hiány ren
bá az is, h
kében el l
egysége

— a k
lémájaké
területi e
helyezésé
részben si
születtek
vasmarha
termelése

sének egyik alapfeltétele. Ahogy Kovács Tibor, a KSH főosztályvezetője mondta: „Fokozódott az igény és a követelmény a hatékony, megalapozott területi tervezés iránt; ez értelemszerűen impulzusokat adott a területi kutatás és a területi statisztika számára”.

Ezen igényt a központi állami statisztikai rendszer messzemenően igyekszik kielégíteni, mégis vannak olyan — elsősorban a részletesebb speciális kutatási feladatok végzéséhez szükséges — adatok, amelyeket a központi statisztikai rendszer nem tud biztosítani, illetve a szükséges területi részletességgel nem munkálhatja ki.

„Annak érdekében, hogy adataink felhasználóit pontosan és részletesen is tájékoztassuk” az elmúlt évben az adatokra vonatkozó legszükségesebb információkat a KSH *A fontosabb területi statisztikai adatok katalógusa* című kiadványban közreadta.

Az Agrárgazdasági Kutató Intézetben az elmúlt öt évben folyó kutatási munkáról, az elért eredményekről, s a menet közben szerzett tapasztalatokról számolt be Küköcs Sándor, tudományos osztályvezető és Szűcs Tamás, tudományos munkatárs. A legfontosabbakat a következőkben összegezték:

— „a mezőgazdaság termelési ágazatait eredményesen csak a területi elveknek megfelelően lehet kutatni”;

— a természeti adottságok eleve meghatározzák egy-egy térség termelési szerkezetét;

— a területi kutatásokat az adathiány rendkívüli módon nehezíti, továbbá az is, hogy éppen az adatgyűjtés érdekében el kellett fogadni a közigazgatási egységeket;

— a kutatómunka sarkalatos problémájaként kezelt „termelési ágazatok területi elhelyezkedésének, illetve elhelyezkedésének a problematikáját” csak részben sikerült megoldani. Eredmények születtek a gyepgazdálkodás és a szarvasmarhatartás területén, a gyümölcs-termelésen belül az almatermesztés

területi elhelyezésében, illetve a tógazdálkodás területi értékelésében, de „a kenyérgabona, a kalászos takarmánygabona és a kukorica termelése területi problematikájának a feltárása és feldolgozása a legkevésbé sikerült”.

A területi kutatások és a népgazdasági tervezés kapcsolatát elemezve Kulcsár Viktor kandidátus, az OT Tervgazdasági Kutató Intézetének osztályvezetője, a vitautas vezetője rámutatott, hogy gazdasági életünkben a „rendező elv”, a „népgazdasági terv”, s a regionális kutatások is elsősorban a népgazdasági tervek tudományos megalapozását, a tervek megvalósításának elősegítését kell hogy szolgálják.

A területi problémák összetettségéből adódik, hogy a területi kutatásokban több tudományág is részt vesz (a közgazdaságtudomány különböző ágai, a gazdaságföldrajz, a statisztika stb.). „Az egyes tudományágak közötti munkamegosztás kialakításán és együttműködésén keresztül is szükséges biztosítanunk, hogy minden tudományág megtegye a magáét...” E téren még szerények az eredmények.

A VITAÜLÉS FONTOSABB TANULSÁGAI

A bevezetőből, a korreferátumokból és a hozzászólásokból is egyértelműen kiderült, hogy sem az elméleti kutatás, sem a gyakorlati megvalósulás folyamata nem jutott még arra a színvonalra, amit a társadalmi igények megkövetelnek.

A mezőgazdasági termelés területi szakosodásának folyamatát az elmúlt években, s jelenleg is a mezőgazdasági vállalatokban végbemenő strukturális változások motiválják. A folyamat átfogó, tervszerű irányítása csak részben megoldott, nem egyértelmű a hatékonyság értelmezése, s ennek következtében nem világos a mezőgazdasági termelés területi elhelyezésével foglalkozó kutatómunka célja sem.

A különböző munkahelyeken a témakörrel kapcsolatos tevékenységesportok többnyire a *nagy kérdéscsoport egyes részeivel*, más kutatási feladatokhoz szorosabban kapcsolódó területeivel foglalkoznak. Élesen vetődik fel a *gazdasági és társadalmi tényezők kapcsolatának hiánya*, a nem szorosan vett hatékonyságbefolyásoló tényezők megítélése, az infrastrukturális problémák bekapcsolása.

A mezőgazdasági termelés térbeni elhelyezésének *fő mozgató rugója a vállalatok anyagi érdekeltiségi rendszere*, amely az adott viszonyok között az érdekeket leginkább kielégítő termelési szerkezet

kialakítására ösztönöz. A vállalati érdekek csak akkor egyeztethető a társadalmi követelményekkel, ha a szabályozó rendszerben megvannak azok a *tartalmi elemek*, amelyek a *vállalatok döntéseit kedvező irányba orientálják mind térben, mind időben*.

A vitaülésen — azon túl, hogy mintegy értékelték a mezőgazdasági területi kutatómunka nem éppen kedvező helyzetét — elhangzott néhány javaslat és megfogalmazódott néhány olyan igény is, amely a mezőgazdasági területi tervezés továbbfejlődését, a gyakorlati problémák megoldását gyorsan elősegítheti.

Szücs István dr.

BESZÁMOLÓ

Az agráripari egyesülés
alapításának és működésének
közgazdasági feladatai c.

TÉMAKÖRBE TARTOTT TANÁCSKOZÁSRÓL

Az Agrárgazdasági Kutató Intézet és a MAE Agrárgazdasági Társaságának Vállalatgazdasági Szakosztálya 1976. november 17-én vitaülést rendezett a címet adó témáról.

A vitaülés elnöke *Márton János dr.* kandidátus, az Agrárgazdasági Kutató Intézet igazgatója volt. A vitaindító előadást *Marillai Vilmos dr.*, az AKI tudományos osztályvezetője tartotta, a korreferensek: *Major Lajos dr.*, MÉM főosztályvezető, *Novobáczky Iván dr.*, a TOT titkára és *Gazdag Ferenc*, a HAGE igazgatója volt.

Az elnöki megnyitó a téma időszzerűségét azzal példázta, hogy a mintegy fél éve létrehozott első magyar agráripari egyesülést a közelmúltban további három megalakulása követte.

Az agráripari egyesülések időszzerű közgazdasági kérdései címmel elhang-

zott előadás néhány rendezőelv előrebocsátásával indult. Az ökonomiailag a gazdasági integráció fogalomkörébe tartozó agráripari egyesülések létesítése a termelőerők elért, illetve viszonyaik között magasnak ítéltető fejlettségi színvonala esetén válik időszzerűvé. Létesítésük ma még kísérletként értékelendő, de már most világosan látnunk kell, hogy egy-egy egyesülés nem csupán termelési-gazdálkodási kérdés, hanem komplex, térségi fejlesztési probléma. Nem tekinthető egyetlen, vagy kizárólagos termelési, gazdaságszervezési módnak, hanem csak egy alternatívának, mely az egyéb integrációs formákhoz hasonlóan a gazdasági növekedés előérésének egy lehetséges eszköze. „Nem pótol és nem helyettesít sem eszközt, sem magasrendű szervezetséget, sem fogadására és alkalmazására képes szellemi kapacitást, hanem éppen magasabb színvonalon feltételezi mind ezeket”.

A referátum első részében az *integráció — témához kapcsolódó — alapvonásairól* volt szó. Napjainkra mind világosabbá vált, hogy a vállalatok kapcsolati formái közül a korábban domináns ún. hagyományos áru-gazdasági kapcsolatok mellett mind nagyobb

GA
sze
töb
csó
élel
má
sen
zat
szó
val
telé
zész
am
cent
sért
inde
late
A
ipar
jelle
leit
soro
rált
ágaz
egys
infor
a ré
irány
lést,
riája
telm
tokba
lőszö
az eg
lőesz
velte
Reáli
zal,
a ter
nyabl
szerűs
szerűl
ponti
szekap
ten a
Az
— mi
nimáli
kocká
külön
kocká